

Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a praxi

Vědecké kolokvium českých kateder právní teorie

Miloš Večeřa*

I.

Ve dnech 19.–20. června 2002 se v příjemném prostředí osady Milovy na Českomoravské vysočině v hotelu Devět skal uskutečnilo společné zasedání kateder, zajišťujících výuku teorie práva a některých dalších souvisejících předmětů v rámci studijních programů magisterského, bakalářského a doktorského studia na všech čtyřech právnických fakultách univerzit v České republice, které ve spolupráci připravily a organizačně zajistily pražská a brněnská katedra právní teorie. Setkání navázalo na předchozí společnou akci kateder právní teorie, která proběhla ve dnech 23.–24. června 2000 ve výukovém středisku Cihláj brněnské Masarykovy univerzity na Českomoravské vysočině. Náplň tohoto druhého srazu byla ale zaměřena především odborně a spočívala ve vědeckém kolokviu na téma „Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi“.

Setkání se zúčastnili pedagogové všech čtyř kateder právní teorie českých právnických fakult. Za pražskou katedru právní teorie a právních učení Právnické fakulty Univerzity Karlovy byli přítomni prof. JUDr. Aleš Gerloch, JUDr. Jana El Du-
nia, JUDr. Pavel Maršálek, JUDr. Zdeněk Kühn, JUDr. Jan Kysela a čtyři studenti doktorského studijního programu: JUDr. Beran a magistři Doležal, Tryzna a Winter. Brněnské katedra právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity byla zastoupena doc. JUDr. PhDr. Milošem Večeřou, JUDr. Jaromírem Harvánkem a JUDr. Drahomírou Houbovou, plzeňská katedra teorie práva Právnické fakulty Západočeské univerzity Doc. JUDr. Vladimírem Zoubkem, JUDr. Františkem Novákem, JUDr. Františkem Cvrčkem, Mgr. Michalem Šejvlm, JUDr. Tomášem Sobkem a Mgr. Petrem Kišsem. Za olomouckou ka-

tedru teorie práva a dějin Právnické fakulty Univerzity Palackého se setkání zúčastnili Mgr. Petr Osina a Mgr. Kamila Bubelová.

II.

Program vědeckého kolokvia spočíval ve vědecké rozpravě vycházející z tezí, které před setkáním kateder obdrželi všichni přítomní účastníci, a nad nimiž měli možnost se obsáhleji zamyslet a připravit podle oblasti svého odborného zájmu referát nebo dílčí koreferát či poznámku. Teze vědeckého kolokvia vycházely z konstatování, že recentní východiska teorie interpretace práva jsou založena na kritice právně dogmatického přístupu a rozvolnění interpretace, což se projevuje jak v dimenzi objektu interpretace, tak v dimenzi interpretačních direktiv, jejich závaznosti a funkcích.

Diskuse na kolokviu byla tezemi strukturována do těchto šesti základních panelů:

1) Funkce interpretace.

Nejspíše lze rozlišit tři interpretační funkce:

- a) *funkce mocensko organizační* (interpretace jako prostředek sjednocení procesů aplikace práva – promítá se do závaznosti interpretačních závěrů jednotlivých subjektů interpretace);
- b) *funkce heuristická* (souvisí s vymezením objektu a cílů interpretace má nejspíše diferencovaný význam z hlediska legislativního procesu, z hlediska procesů aplikace a z hlediska doktrinního);
- c) *funkce argumentační* (interpretační direktivy jsou klíčovou složkou právní argumentace).

* Doc. JUDr. et. PhDr. Miloš Večeřa, CSc., Katedra právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

2) Objekt (resp. objekty) interpretace.

Podstatnou otázkou se zdá být zejména vztah psaného práva jako *primárního objektu* k *sekundárním objektům*, kterými mohou být právem chráněné a zprostředkované hodnoty, právní principy, soudní judikatura, doktrína, tradice, právní úprava v jiných právních rádech atd. Namísto by bylo posoudit inverzní vztah objektů interpretace z hlediska aplikace práva a tvorby práva. Při tvorbě práva se psané právo vytváří za pomoci interpretace skutečností, tvořících při jeho aplikaci objekty sekundární.

3) Subjekty interpretace.

Diskutovat je třeba dva okruhy problémů:

- Postavení jakéhokoli subjektu interpretace z hlediska *heuristického kontextu*, v němž se nachází (otázka tzv. předporozumění), který může event. být chápán i jako kontext sociální a psychologický.
- Rozlišení formální závaznosti a faktické významnosti interpretačních výstupů, při formální závaznosti pak dále rozlišení závaznosti kompetenční a závaznosti procedurální.

V podmínkách českého právního řádu má zvláštní důležitost problematika *závaznosti* interpretačních závěrů (právních názorů) Ústavního soudu a vyšších soudů (zvl. Nejvyššího soudu a vbrzku i Nejvyššího správního soudu) pro oblast aplikace práva. Bylo by vhodné posoudit, zda stejnou povahu a funkci mají interpretační závěry Ústavního soudu pro oblast legislativy. Již v současnosti je podstatnou i otázka *významnosti* interpretačních závěrů Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku a po vstupu do Evropské unie též Evropského soudního dvora a Soudu první instance v Lucemburku. Diskuse by se měla v této souvislosti věnovat též *závaznosti* interpretačních závěrů při aplikaci práva ve vztahu k danému případu a externímu *významu* interpretačních závěrů, obsažených v odůvodnění aktů aplikace práva, pro případy obdobné. Svůj význam si podržuje i problematika rozsahu *interní závaznosti* a *externích dopadů* interpretačních závěrů (právních názorů) zprostředkovaných vnitřními předpisy v rámci služebního výkladu. Analýzu si zřejmě zaslouhuje i otázka *významu* doktrinárního výkladu, přes nespornou formální *nezávaznost*.

4) Standardní metodologické direktivy interpretace.

Jde zejména o relaci tzv. standardních metod interpretace, které je nutno při interpretaci použít vždy, k nadstandardním metodám, které se váží k tzv. hard cases (obtížně řešitelným případům). Otázkou je jednak distinkce soft cases (easy cases) a hard cases, te-

dy jednoduchých a složitých případů, jednak distinkce těchto dvou skupin metodologických direktiv. Dále je namísto analyzovat strukturální elementy, postupy a argumenty *lingvistických, logických a systematických* metodologických direktiv.

5) Nadstandardní metodologické direktivy interpretace a rozsah jejich použití.

V návaznosti na diskusi sub 4) by měly být analyzovány strukturální elementy, postupy a argumenty *historických, teleologických (resp. teleologicko-axiologických) a komparativních* metodologických direktiv. Největší pozornost se v současném právním myšlení soustřeďuje na možnosti a limity využití strukturálních elementů, postupů a argumentů teleologicko-axiologické povahy. Jsou jimi nesporně hodnoty a právní principy, mohou jimi nejspíše být i další standardy, zejména obecné účely. Ne zcela zřejmá je distinkce těchto standardů, pokud hodnoty chápeme jako finální účely práva, zprostředkované v psaném (i nepsaném právu) soustavou právních principů jako abstraktních regulativních idejí. Diskusi zaslouhuje též *rozsah možných posunů* mezi „ratio legis“ z pohledu zákonodárce a z pohledu orgánu aplikujícího právo při dotváření (konkretizující formulaci, event. i reformulaci?) psaného práva. Bude třeba se též zaměřit na diskusi o způsobech použití a rozsahu *metody vyvažování a metody specifikace*.

6) Argumentační standardy v recentním právním myšlení.

Argumentační standardy v recentním právu lze rozdělit podle objektů a funkcí interpretace. Je třeba znovu připomenout inverzi primárního a sekundárního objektu interpretace z hlediska tvorby práva a z hlediska jeho aplikace (*u tvorby práva* primárně argumentujeme hodnotami, principy, účely apod., standardní interpretační metody slouží k jejich normativnímu vyjádření v písemné podobě též z hlediska předvídané interpretace normativního textu při aplikaci a realizaci při *aplikaci práva* je tomu samozřejmě naopak).

Důležitý je *rozsah argumentačního pole*, v němž se lze z hlediska procesu tvorby a aplikace práva pohybovat. Při tvorbě práva dnes nelze opomíjet významnou limitaci normativním kontextem mezinárodního a ústavního práva. Při aplikaci je tento normativní kontext doplněn a zpřesněn prameny psaného práva na zákonné a podzákonné úrovni, popř. i vnitřními předpisy event. i v daném případě formálně závaznými právními názory, obsaženými v aktech aplikace práva orgánů veřejné moci vyšší instance, dále konstantní judikaturou, obecně sdílenými názory v právní teorii (*communis opinio doctorum*). Při aplikaci práva si podržuje význam distinkce argumentace z hlediska *questiones facti a questiones iuris*.

III.

Ve vědecké rozpravě, která probíhala v průběhu odpoledne prvního dne jednání a dopoledne druhého dne jednání, a kterou řídil doc. Večeřa, vystoupil nejprve prof. Gerloch s referátem, ve kterém podrobně charakterizoval a rozvedl jednotlivé základní teze vztahující se k problematice interpretace a argumentace v dnešní právní teorii a právní praxi. Obsáhlejší referáty přednesli JUDr. Kühn (ke srovnávací metodě) a JUDr. Maršálek (přínosy historické metody), s dílčími referáty a poznámkami pak průběžně vystoupili prof. Gerloch, doc. Večeřa, JUDr. Beran a Mgr. Doležal. Do vědecké rozpravy se k jednotlivým tématům vyslovili všichni přítomní pedagogové a z diskusí vyplynuly současné tendence procesu interpretace a argumentace, naznačené již ve shora uvedených východiskových tezích.

Na závěr kolokvia proběhla výměna názorů k aktuálnímu stavu výuky teorie práva a souvisejících te-

oreticko právních disciplín na jednotlivých katedrách a k personálním a organizačním změnám ve struktuře jednotlivých kateder. Následovaly informace o vědecké činnosti, grantových, výzkumných, organizačních a dalších aktivitách jednotlivých kateder právní teorie a jejich členů, zejména se zřetelem na možnosti navázání těsnější mezifakultní spolupráce.

Na závěr setkání kateder právní teorie zhodnotil průběh vědeckého kolokvia a dalšího programu doc. Večeřa. Celkové hodnocení setkání kateder vyznělo velmi příznivě, a to jak z hlediska aktuálnosti tématu kolokvia, tak i průběhu vědecké rozpravy a vzájemné výměny názorů a stanovisek i dalších informací. Obecně byla oceňována skutečnost, že setkání kateder napomáhá udržování vzájemné informovanosti a navazování a udržování kontaktů mezi jednotlivými pedagogy a katedrami. Z vystoupení na kolokviu a dalších příspěvků účastníků, které byly inspirovány vědeckou rozpravou, bude vydán samostatný sborník zaměřený k otázkám právní interpretace a argumentace.